

IGUALA: "YORGUN" BİR DEVLETTE ŞİDDET IGUALA: VIOLENCE IN A "TIRED" STATE

Onur AĞKAYA*
Ayfer GENÇ YILMAZ**

Öz

2014'te, Iguala'da bir grup öğrenci polis ve kimliği belirsiz silahlı kişilerin saldırısına uğradı ve 43 öğrenci zorla kaybedildi. Iguala Katliamı olarak anılan bu olay, Meksika'nın şiddet ortamının genel tarihsel bağlamından ve yine bu ortamın aktörleri olan devlet ve uyuşturucu kartellerinden ayrı düşünülemez. Meksika'da 2000'li yıllarda başlayan demokratikleşme süreciyle birlikte derinleşen devlet kapasitesizliği sorunsalı, genelde ülkedeki şiddetin ve özeldde Iguala Katliamı'nın anlamada önemli bir analitik çerçeve sunar. Öğrencilerin, polisin gözetiminde ve uyuşturucu karteli-polis işbirliği ile zorla kaybedilmesi Meksika'da erozyona uğrayan, devletin meşru şiddet tekeli, polis başta olmak üzere kurumların politizasyon süreçleri ve yine kurumların topluma temas edememesi sorunuyla birlikte düşünülmelidir. Bu çalışma, Iguala Katliamı'nı, Meksika'da sonu gelmeyen şiddet olayları arasında herhangi biri olarak nitelendirmek yerine, Meksika devletinin tarihsel olarak biriktirdiği kapasitesizlik meselesi ekseninde tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meksika, Iguala Katliamı, Şiddet, Devlet Kapasitesi.

Abstract

In 2014, a group of students were attacked by police and unidentified gunmen in Iguala and 43 students were forcibly disappeared. Called as Iguala Massacre, this incident could not be conceived separately from the historical place of the violent environment of Mexico and its actors which are the state and drug cartels. The state incapacity problematic that has deepened with the commence of the democratisation process in the 2000s offers an essential analytical framework to understand the general violence in the country and the Iguala Massacre in particular. The disappearance of students under police custody and at the hands of police and drug cartel members should be analysed concerning the loss of monopoly of violence by Mexican state and to the problem of politicisation of state institutions and their incapacity at reaching Mexican society. Instead of exploring the Iguala Massacre as one violent situation among many others, this study analyses the incidence in the context of incapacity of the Mexican state which has been accumulated historically.

Keywords: México, Iguala Massacre, Violence, State Capacity.

GİRİŞ

Meksika'da hem siyaset hem de toplum her geçen gün daha da büyüyen şiddet ve asayişsizlik meselesi ile karşı karşıyadır. 2000'li yıllarda, ülkede organize suçla bağlantılı ölümlerin ciddi bir biçimde arttığı görülmektedir. Felipe Calderón'un 2006 devlet başkanlığı seçimlerini kazanmasından sonraki süreçte, uyuşturucu ticaretiyle bağlantılı 10 binin üzerinde cinayet işlenmiştir. Sadece 2008 yılında uyuşturucu kaynaklı şiddet neticesinde ölenlerin sayısı ise 8 bini bulmuştur (O'Neil, 2009: 63). Güvenlik kaygısının her geçen yıl giderek derinleşmesi neticesinde toplum, soruna çare olamayan siyasal iktidarlar karşısında örgütlenme yoluna gitmiştir. Bu amaçla çok sayıda sivil toplum örgütü kurulmuştur. Ayrıca, yine asayiş sorununa dikkat çekmek amacıyla, dönem dönem çok sayıda eylem ve gösteri gerçekleştirilmiştir.

Meksika ile uyuşturucu üretimi ve ticareti arasında organik bir bağ mevcuttur. Bu doğrultuda, ülkede şiddetin ve suçun merkezinde de uyuşturucu kartelleri yer almaktadır. Meksika'da hâkim olan şiddet ortamının bir diğer aktörü olarak nitelendirebileceğimiz devlet ise, uyuşturucu kartellerinin artan şiddet eylemlerine cevap verememektedir. Meksika devleti, asayiş ve iç barışın sağlanması için gerekli reformların gerçekleştirilmesinin gereğini her geçen gün daha fazla dillendirmekte, ancak, söz konusu reformların icrasında bir o kadar yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, uyuşturucu kartelleri suç faaliyetlerinde deyim yerindeyse bir nevi dokunulmazlıktan yararlanmaktadırlar. Devlet ise parçalı bir görünümde ve her biri birbirinden özerkleşmiş adacıklara dönüşmüş durumdadır. Söz konusu adacıklarda uyuşturucu kartelleri, gönüllü polis birlikleri gibi, devletin kurumlarından bağımsız devlet-dışı yapılanmaların

* Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü; Doktora Adayı, Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü; onoragkaya@gmail.com

** Arş. Gör. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi; ayfergenc@gmail.com

örgütlendiği görülmektedir. Bunların her biri, devletin şiddet tekeline pay arayışındadır ve aynı zamanda, şiddetin gelişimine olumsuz yönde katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda genel bir çerçevesini sunduğumuz Meksika'da engellenemeyen ve süregiden güvensizlik ve şiddet yüklü ortamın son kurbanlarından biri, bir grup öğrenci olmuştur. Ülkenin şiddet sorunu ve güvensiz ortamıyla anılan Guerrero¹ Eyaleti'nde yer alan Iguala şehrinde, 26 Eylül 2014 gecesi, 1968 Tlatelolco Katliamı'nın anma protestolarından dönen Ayotzinapa "Normal" Okulu'nun yaklaşık 100 öğrencisini taşıyan otobüslere üç farklı noktada belediye polisi ve kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılmıştır. Olayın bilançosu takip eden günlerde ortaya çıkmıştır. 27 Eylül 2014 sabahı itibariyle 43 öğrenci kaybolmuştur. Üstelik, 22 yaşındaki öğrenci Julio Cesar Mondragón, saldırıların gerçekleştiği yere yakın bir bölgede yüzünün derisi kesilmiş ve gözleri oyulmuş hâlde bulunmuştur.

Iguala Katliamı olarak anılan bu olay, Meksika'nın şiddet ortamının genel tarihsel bağlamından ve yine bu ortamın aktörleri olan devlet ve uyuşturucu kartellerinden ayrı düşünülemez. Bu doğrultuda, Meksika'da özellikle 2000'li yıllarda başlayan demokratikleşme süreci ile birlikte derinleşen devlet kapasitesizliği sorunsalı, genel olarak Meksika'daki şiddeti ve özel olarak Iguala Katliamı'nı anlamak açısından önemli bir analitik çerçeve sunar. Öğrencilerin, polisin gözetiminde ve uyuşturucu karteli-polis işbirliği ile zorla kaybedilmesi², Meksika'da erozyona uğrayan, devletin meşru şiddet tekeli, polis başta olmak üzere kurumların politizasyon süreçleri ve yine kurumların topluma temas edememesi sorunuyla birlikte düşünülmelidir. Dolayısıyla, Meksika'daki şiddet ortamını basitçe uyuşturucu kartelleri merkezli düşünmek yeterli bir bakış açısı sağlamamaktadır. Bunun yerine, güvensizlik meselesinin tam da kalbinde yer alan devleti de içerecek biçimde bir analizden yardım almak suretiyle sorunu tartışmak daha yerinde bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Devlet, meşru şiddet tekeli ve topluma erişimini sağlayan kurumları ile Meksika'daki şiddet meselesinin tam da kalbinde yer almaktadır. Zaten, hâlihazırda, Meksika'da gerek siyasal otoriteler gerekse sivil toplum örgütleri tarafından sıkça telaffuz edilen reform ihtiyacı da devletin kapasitesini arttırmaya yöneliktir. Devletin kapasitesini arttırmaya yönelik olan reformlar ise devlete meşru şiddet tekeliyi geri kazandırmayı ve devletin kurumları aracılığıyla toplumuna temasını ön plana yerleştirmektedir.

Elinizdeki çalışma, Eylül 2014'te gerçekleşen Iguala Katliamı'nı Meksika devletinin kapasitesizliği sorunu temelinde analiz etmek niyetindedir. Bu doğrultuda, katliamın, Meksika'da sonu gelmeyen şiddet olayları arasında herhangi biri olarak nitelendirilmesi yerine, Meksika devletinin tarihsel olarak biriktirdiği kapasitesizlik meselesi ekseninde tartışılmak istenmektedir. Bunun için, ilk aşamada analizin üzerinde temelleneceği kavram olan devlet kapasitesinin kuramsal tartışması gerçekleştirilecektir. Bu doğrultuda, devlet kapasitesinin tanımı ve bileşenleri eleştirel bir biçimde incelenecektir. Ardından, ilk bölümde sunulan kuramsal çerçeve üzerinden odaklanılacak olan Iguala Katliamı'nın gelişimi, başta Meksika'nın büyük ulusal gazetesi *El Universal* ve daha sonra uluslararası yayın kanalları BBC ve CNN ve ayrıca Latin Amerika'nın önemli araştırmacı gazetecilik portalları *Notimérica* ve *Vice News* üzerinden sunulacaktır. Metodolojik olarak, kuramsal çerçeveyi tamamlayacak olan olay örgüsü, öğrenci katliamına dair yoğun bir arşiv taramasını iktiza etmektedir. Son kısımda, devlet kapasitesi kavramsallaştırmasının bileşenlerinden hareketle Iguala Katliamı'nın çözümlenmesine geçilecektir. Bu doğrultuda, devletin meşru şiddet tekelinin kaybı, gönüllü polis birlikleri temelinde analiz edilirken kurumların siyasallaşması ve kapasitesi sorunu her şeyden önce ordu-polis ilişkisinin çözümlenmesi ekseninin odak noktasına oturtulmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada, Meksika'daki şiddet meselesinin anlamlandırılmasında, Iguala Katliamı'nın çözümlenmesinin

¹Iguala Katliamı, devletin yokluğu üzerinden tarif edilen bir eyalet olan Guerrero'da gerçekleşmiştir. Meksika'da üretilen uyuşturucunun yüzde 50-70'ini karşılayan Guerrero, gelişmemiş ulaşım altyapısı, fakir halkı, hükümet hizmetleri için masraflı olarak nitelendirilebilecek yapısı ile uyuşturucu ticareti için elverişli bir alan sunmaktadır. Uyuşturucu kartellerinin burada yoğunlaşması, eyaleti karteller arası mücadelenin merkezi hâline getirirken bölgedeki şiddeti de olabildiğince arttırmıştır (Kyle, 2015). Guerrero eyaletinde yer alan Acapulca, eyaletin Irak'ı olarak anılmaktadır ve hem Meksika'nın şiddete en çok maruz kalan şehri konumundadır hem de dünya çapında suç oranlarının en yüksek olduğu yerler arasında yer almaktadır. Genel olarak eyalet düzeyinde değerlendirildiğinde de durum pek farklı değildir. Guerrero, 2012 yılında Chihuahua'nın elinden şiddete en çok maruz kalan şehir ünvanını almıştır (Kyle, 2015). Guerrero'nun hem uyuşturucu üreticisi şehirler arasında en büyüklerden biri olması hem de yine şehrin Orta Meksika ve Pasifik sahiline yönelik uyuşturucu trafiği bakımından lojistik olarak taşıdığı önem şiddetin eyalette neden bu kadar yüksek seviyede olduğunu büyük ölçüde ortaya koymaktadır. Stratejik ve lojistik önemi şehri uyuşturucu kartellerinin nüfus yarışının merkezine yerleştirmiştir (Woody, 2016a).

²"Kaybedilmek" ile atıfta bulunulan, Latin Amerika'da siyasal bir olgu ve kavram hâlindeki "desaparecido"dur. İlk başlarda Arjantin'deki cunta döneminde ordunun elinde kaçırılarak kendisinden haber alınamayan yaklaşık 22.000 kişi için kullanılan bu kavram, artık, Meksika'da artan şiddet olaylarıyla günlük rutine yerleşmiş bir olgu hâline gelmiştir. 2000 yılından bugüne, Meksika'da, sadece kayıtlara geçenlerin sayıldığını hatırd tutularak, 20.000'den fazla kişinin zorla kaybedildiği varsayılmaktadır. Konuyla ilgili önemli bir çalışma için bkz. Vélez Salas ve Vélez Salas (2017), *Desapariciones forzadas: El Registro Estadístico de la Desaparición ¿Delito o Circunstancia?*, México, D.F., <http://www.animalpolitico.com/2017/02/desaparecidos-mexico-informe-violencia/>

büyük katkısı olacağı savunulmaktadır. Ayrıca, ülkemizde hem coğrafi hem de düşünsel bağlamda kendine çok fazla yer bulamayan özelde Meksika ve genelde Latin Amerika'daki şiddet sorununu ele alan bu çalışmayla, Türkiye'de yapılan siyasal şiddet çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1. MEKSİKA'DA ŞİDDET VE DEVLET KAPASİTESİ(ZLİĞİ Mİ?)

Elinizdeki çalışma, devletin Weberyen tarifinden yola çıkmaktadır. Buna göre devlet, her şeyden önce ideal olarak meşru şiddet tekeline sahip olması temelinde tanımlanmaktadır. Bu tekel, devlete, şiddet kullanacak kurum ve kişileri denetim altında tutma ayrıcalığı kazandırır. Weber, şiddet tekeli meşruiyet üzerinde temellendirir ve devleti tanımlarken şiddet tekeline yaptığı vurguyu ıslarla meşruiyet ile birleştirir. Ona göre hiçbir devlet saf ve katıksız bir fiziksel güç temeli üzerinde ayakta duramaz (Weber, 1947; 1968). Öte yandan bu tanım, Meksika'da ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkan şiddeti ve devlet dışı aktörlerin, şiddet araçlarına genişçe ve düzensiz erişimini anlamak açısından yeterli bir temel sunmaz. Devletin meşru şiddet tekeline odaklanan bu yaklaşım devlet-toplum etkileşimi ve ilişkiselliğini hesaba katan bir başka yaklaşım ile desteklenmelidir.

Devlet, toplumdan ayrı ya da toplumun üzerinde konumlanan ayrı bir varlık değildir. "Devlet toplumla karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan ve böylece gücünü doğrudan meşru güç kullanma tekeline dayandıran değil, varlığını ve meşruiyetini toplumsal aktörlerle işbirliği üzerine inşa eden bir yapıdır" (Gökçe ve Gökçe, 2015: 6). Bu noktada, devletin topluma erişimini ve ulaşımını sağlayan kurumlar analize dâhil edilmelidir. Weber'in kurumlara verdiği önemi sorunsallaştıran neo-Weberyen kuramcılarının katkısı ile birlikte, devletin topluma hükmetme, düzeni sağlama ve kararlarını lojistik olarak uygulayabilme imkânı mümkün hâle gelir. Devletin, meşru şiddet tekeline sahip olması üzerinden tanımlanması ile birlikte ele alındığında, şüphesiz, bu iki yönlü bakış açısı devletin güvenlik aygıtlarını da analizin merkezine alacaktır. Üstelik, konumuzu ilgilendiren coğrafya Meksika'nın şiddet ile bezeli kaderi, çalışmanın odak noktasını da devletin güvenlik aygıtlarına yöneltecektir.

Devlet kapasitesi kavramı, Weber'in mirasını devralan yeni nesil devlet merkezci kuramcılar tarafından devlet iktidarını tasvir etmek amacıyla kullanılır (Mann, 2012; Migdal, 2001; Tilly, 1992). Devlet kapasitesi kavramının üzerinde fikir birliğine varılmış net bir tanımı bulunmamaktadır. Literatürde, devlet kapasitesi kavramı ağırlıklı olarak Mann'ın (1984) altyapısal iktidar kavramsallaştırmasına paralel olarak anlaşılmaktadır. Mann'ın altyapısal iktidar kavramı, devletin kapsadığı teritoryal alan dâhilinde otoritesini ve politikasını uygulayabilme kabiliyetini ifade etmektedir. Öte yandan, devlet kapasitesi kavramsallaştırmasına teorik anlamda büyük katkı sağlayan Soifer (2012), devlet kapasitesini üç farklı boyutta incelemektedir: devletin zor kapasitesi, altyapısal kapasitesi ve son olarak *extractive* [birikim] kapasitesi. Söz konusu üç boyut devletin kapasitesinin ölçümünde kullanılmaktadır.

Meksika'da süregiden şiddeti çözümlmek adına, bu çalışmada, devlet kapasitesi kavramı için yeni bir tarif önerilmektedir. Bu tarifi kurgularken ise Soifer'in devlet kapasitesi için önerdiği üç farklı boyuttan birincisine -devletin zor kapasitesi-ne ağırlık verilmiştir. Bu yeni tarif, ayrıca, Mann'ın altyapısal iktidar kavramsallaştırmasını daha genel bir çerçeveye oturtmak suretiyle devletin, toplumuna ve teritoryal alanına erişimini temel almaktadır. Buna göre, çalışmada, devlet kapasitesi kavramsallaştırmasını öneren neo-Weberyen kuramın devlet tanımlamasında kullandığı tariflerden yola çıkmak suretiyle, devlet kapasitesinin, devletin ideal olan meşru şiddet tekeli ile kurumların topluma ulaşabilirliği temelinde incelenmesi önerilmektedir. Bu tanımlama çabasının merkezinde yer alan temel kaygı ise devletin her şeyden önemlisi, temel görevi olarak nitelendirebileceğimiz kamu düzenini sağlayabiliyor olması ile ilgilenmesidir. Belirli bir ülkede ortaya çıkan şiddeti çözümlmek ve devletin, şiddetin düzensiz kullanımını engelleyememe sorunu üzerine odaklanmak amacıyla işlevselleştireceğimiz analitik çerçeve olarak devlet kapasitesi kavramsallaştırması, bir yandan devletin meşru şiddet tekeline meydana gelen erozyonu, diğer taraftan ise devletin toplumuna erişimini mümkün kılan kurumlarında ortaya çıkan zayıflığı mesele edinecektir. Meksika örneğinde, uyuşturucu kartellerinin fiziksel şiddetin kullanımını devletin yanında ve ona alternatif olarak sağlayabiliyor olması ile devlet-dışı aktörlerin polislik faaliyetini yerine getirme amacıyla gönüllü polis birlikleri altında örgütlenmesi, önerdiğimiz devlet kapasitesi tarifinin birinci ayağını oluşturmaktadır. Öte yandan, Meksika'da devletin ordu ve polis başta olmak üzere kurumlarının, şiddetin bu örgütlerce düzensiz kullanımına engel olamaması meselesi ise tarifi ikinci ayağını oluşturmaktadır.

Iguala Katliamı, Meksika'da devlet kapasitesizliği meselesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan şiddetin önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Yerel polisin uyuşturucu kartelleriyle birlikte hareket edip öğrencilerin öldürülmesinden sorumlu tutulduğu, katliam sonrası "kaybolan"ların cesetlerinin halk tarafından oluşturulan gönüllü polis birlikleri ile aranmaya çalışıldığı ve nihayetinde ordunun da söz konusu katliamdaki rolünün sorgulandığı bir ortamda devlet kapasitesi kavramsallaştırmasını analizin merkezine yerleştirmek hem elverişli hem de gerekli görünmektedir.

Devletin meşru şiddet tekelinin bir taraftan uyuşturucu merkezli suç örgütleri; diğer taraftan devlet tarafından karşılanmayan güvenlik ihtiyacına bir cevap olarak bizzat toplum tarafından örgütlenen gönüllü polis birliklerince parçalandığı bir ortamda Iguala Katliamı, olayda kullanılan şiddetin yoğunluğuna rağmen Meksika bağlamında bir istisna oluşturmamaktadır. Öte yandan, Meksika'da başta polis olmak üzere devlet kurumlarının topluma teması hususunda halk büyük şüphe duymaktadır. Meksika'da devlet kurumları on yıllarca süren ve konsolide olmuş PRI tek parti iktidarının altında araçsallaştırılmıştır. Sonrasında başlayan demokratikleşme süreci ile birlikte ise kurumlar bu defa adem-i merkezileşme yönünde ilerleyen politikalar ile birlikte giderek daha büyük özerklikler elde etmişlerdir. Ancak, kurumların edindiği bu özerklik, onları siyasal iktidar denetiminden uzaklaştırırken organize suç örgütlerinin etkisine açık hâle getirmiştir. Dolayısıyla, Iguala Katliamı gerçekleştiği sırada, devlet meşru şiddet tekelini kaybetmiştir. Aynı zamanda, ordu ve polis başta olmak üzere çeşitli kurumlar, giderek daha fazla yararlandığı otonom alanlarda devlet içinde adacıklar oluşturmuş gözükmektedir. Çalışmanın bir sonraki kısmında, sunulan kuramsal çerçeve üzerinden analiz edilecek olan Iguala Katliamı sunulacaktır.

2. IGUALA GECESİ: TLATELOLCO ANMALARINDAN YENİSİNE

26 Eylül 2014 gecesi, 1968 Tlatelolco Katliamı'nın anma protestolarından dönen Ayotzinapa "Normal" Okulu'nun³ yaklaşık 100 öğrencisi, iddialara göre⁴ kampüslerinden yaklaşık 150 kilometre uzaklıktaki Iguala'da, şehirler arası terminalden iki otobüsü kaçırdı ve şoförleri alıyordu. Bunun üzerine, otobüslere üç farklı noktada belediye polisi ve kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Açılan ilk ateş sonucu 19 yaşındaki Aldo Gutiérrez Solano'nun başına bir kurşun isabet etti; ancak, komaya giren öğrenci hayatta kaldı.⁵

İlkinden yaklaşık 2 saat sonra gerçekleşen ikinci saldırıda vurulan 2 öğrenci hayatını kaybetti. Kalan öğrenciler ise canlarını kurtarmak için etraftaki tepelere kaçtılar. Otobüslerden birinin içinde kalan öğrencilerin tamamı, polis tarafından göz altına alındı. Son otobüs ise şehrin farklı bir bölgesinde silah tehdidiyle durduruldu. Ne var ki, burada görevli olan federal polis tarafından geçişine izin verildi. Bu kaos ortamında, büyük ihtimalle ihbar edilenlerle karıştırılan, bölgesel bir 3. Lig futbol takımını taşıyan otobüsün içindekiler de silahlı saldırıya uğradı. Otobüsün şoförü, 15 yaşındaki bir futbolcu ve olay yerinden geçmekte olan taksideki bir kadın da hayatını kaybetti.

Bu ana kadar yeteri kadar akıl dışı cereyan eden olaylar, modern Meksika tarihinin en büyük katliamlarından birinin yalnızca başlangıcına işaret etmekteydi. Durumun vehameti, 6 kişinin ölümünün ve 17 kişinin yaralanmasının haberleri kesinleştikten sonra, saldırılardan sağ olarak kurtulan öğrencilerin, kaybolan arkadaşlarının akıbetini öğrenmek amacıyla civardaki karakollara ve hapishanelere gitmesiyle ortaya çıktı. 27 Eylül 2014 sabahı itibarıyla 43 öğrencinin "kayboldu"ğu ortaya çıktı. Aynı sabah, 22 yaşındaki öğrenci Julio Cesar Mondragon saldırıların gerçekleştiği yere yakın bir bölgede yüzünün derisi kesilmiş ve gözleri oyulmuş hâlde bulundu.⁶

Hayatını kaybedenlerin ve kaybolan 43 öğrencinin ailelerinin şikayeti üzerine, Guerrero Eyaleti yetkililerinin yürüttüğü soruşturmanın ilk aşamasında, 22 yerel polis memuru, bölgede etkin olan *Guerreros Unidos* Karteli'nin üyeleriyle birlikte saldırıları gerçekleştirdikleri suçlamasıyla tutuklandı. İddialara göre, bir sonraki yerel seçimlerde aday olmayı tasarlayan eşi María de los Angeles Pineda'nın düzenlediği etkinliğe gölge düşmemesi için öğrencilere saldırı emrini, Iguala Belediye Başkanı José Luis Abarca vermişti (BBC, 2014a). Suçlamaları reddeden Abarca, 30 günlük izne çıktı; bölge valisi Angel Aguirre Rivero'nun çağrısına uymadı ve ortadan kayboldu. Kanun kaçağı durumuna düşen Abarca ve eşi Pineda, Iguala Katliamı'ndan yaklaşık 10 hafta sonra, México City'de tutuklandı. Daha sonra, Pineda'nın ailesinin, *Guerreros Unidos*'dan ayrılarak büyüyen *Beltran Leyva* Karteli'yle sıkı bağları olduğu ortaya çıktı. Vali Ángel Aguirre ise kitlelerin büyüyen devam eden sokak protestoları ve kamuoyu baskısı karşısında "asla, elini kana bulamadığını" (Notimérica, 2014a) belirtti ve öğrencilerin bulunamamasını takip eden 1 aydan sonra görevinden istifa etti (BBC, 2014b).

Öğrenci katliamından yaklaşık 1 hafta sonra, soruşturma federal savcı Jesús Murillo Karam tarafından devralındı. Karam, ailelerin talebi üzerine Arjantin Bilimsel Antropoloji Ekibi'nin (EAAF) dava için yurt dışından gelen bağımsız araştırmacılara katılması talebine onay verdi. 4 Ekim 2014'te, daha sonra

³ Türkiye'deki ziraat fakültelerine benzemekle birlikte, devlet üniversitelerinden daha düşük bir seviyede, gönüllü öğretmenlerin aracılığıyla sürdürülen eğitim kurumlarına verilen isim.

⁴ Yerel polisler bu ihbar üzerine harekete geçtiklerini belirtirken, öğrenciler suçlamaları asla kabul etmemiş ve şoförlerle anlaşıklarını savunmuştur (Notimérica, 2016).

⁵ Aldo Gutiérrez'in beyninin yüzde 65'i ağır hasar görmüştür ve o tarihten beri komadadır (El Universal, 2016).

⁶ Olaylardan yaklaşık 2 yıl sonra İnsan Hakları Ulusal Komisyonu tarafından açıklanan rapora göre öğrenci işkence sonucu öldürülmüş, ancak, derisinin yüzülmesi ve gözlerinin oyulması vahşi hayvanların saldırılarının sonucunda gerçekleşmiştir (Excelsior, 2016).

bölgede çok daha fazlası ortaya çıkarılacak (El Universal, 2014a) olan toplu mezarlar bulundu (El Universal, 2014b). Iguala'nın hemen dışındaki tepelerdeki bu ilk toplu mezar keşfinde bulunan 38 cesedin hiçbirinin, kayıp 43 öğrenciye ait olmadığı anlaşıldı. 6 Ekim'de ise Meksika Devlet Başkanı Enrique Peña Nieto, Iguala Katliamı hakkında ilk kez doğrudan konuştu ve Meksika toplumu ve kayıp öğrencilerin ailelerinin haklı olarak gerçeklerin ortaya çıkarılmasını ve adaletin sağlanmasını talep ettiklerini teslim etti (BBC, 2014c). Ertesi gün, Iguala'daki tüm yerel polis, Ulusal Savunma Bakanlığı'nın emriyle silahlarını balistik incelemeye gönderilmek üzere teslim etti ve merkeze çekildi (Notimérica, 2014b). 8 Ekim 2014'te, 43 öğrencinin bulunamamasına ve yıllardır süregiden, suçların cezasız kaldığı olaylara "yeter" diyen binlerce kişi, Meksika'nın farklı eyaletlerinde protestolara başladı (Notimérica, 2014c). Bu tepkiler, kısa zaman zarfında şiddet içeren sokak eylemlerine dönüştü ve devam eden süreçte, aralarında Guerrero Hükümet Binası (El Universal, 2014c) ve Ulusal Saray'ın 150 yıllık kapısının da bulunduğu birçok kamu malı yakıldı (Vice News, 2014a).

43 öğrencinin kaybolmasından sonraki 1 ay içinde, ilk aşamada göz altına alınan 22 polisten başka, *Guerreros Unidos* Karteli'nin 4 üyesi ve 6 yerel polis daha tutuklandı. Söz konusu kartelin liderlerinden biri olan Benjamín Mondragón Perea, polis tarafından yakalanacağını anlayınca intihar etti (Excelsior, 2014); birkaç gün sonra da örgütün en üst düzey lideri Sidronio Cassarubias Salgado yakalandı (CNN, 2014). Uyuşturucu kartellerinin fazlasıyla etkin olduğu Guerrero Eyaleti'nin 13 belediyesinde asayiş görevi federal polis tarafından devralındı (Notimérica, 2014d). Tüm bunlara ek olarak, hayatta kalan öğrencilerin bir kısmı, polis saldırılarından sonra tedavi gördükleri hastanede bir grup asker tarafından sorgulandıklarını iddia ettiler (Vice News, 2014b). Öğrencilerin kaybolmasından sonra 4 ay geçtiğinde, kayıpların yakınları olaylarda rolü olduklarını iddia ettikleri bölgedeki 27. Askerî Taburu'na girmek istediler ve yaşanan arbede sırasında yaralananlar oldu. Meksika Hükümeti, ordunun olaylardaki rolünü hiçbir zaman kabul etmedi ve Amerikan İnsan Hakları Komisyonu tarafından görevlendirilen araştırma ekibinin askerlerle görüşme taleplerini reddetti (Vice News, 2015).

Öğrencilerin kaybolmasından yaklaşık 1 ay sonra, Devlet Başkanı Nieto, aileleri kabul etti, gerekenin yapılacağına ve suçluların cezasız kalmayacağına dair söz verdi (BBC, 2014d); ancak, aileler tatmin olmadıklarını açıkça beyan ettiler (Vice News, 2014c). Kayıp 43 öğrencinin bulunmasına yönelik çalışmalar sürdürülürken, ilk andan itibaren, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere birçok uluslararası örgüt, Meksika Hükümeti'ni protokollere uymamak ve gereken özeni göstermemekle itham etti (OHCHR, 2014; Notimérica, 2014e). Federal savcı Murillo Karam'ın soruşturma boyunca, öğrencilerin öldürüldüğüne ve bu argümanın teyidinde yönelik sunduğu kanıtlar, başta EAAF ve diğer uluslararası araştırmacılar tarafından aceleci ve sorunlu oldukları gerekçesiyle reddedildi. 7 Kasım 2014'te, Karam'ın "tarihi gerçek" olarak açıkladığı bilgilere göre, öğrenciler, polisle ortaklaşa çalışan uyuşturucu karteli *Guerreros Unidos*'un üyeleri tarafından, bölgedeki rakip kartel *Los Rojos*'un üyeleri sanılarak öldürülmüş ve Iguala şehrine yakın bir bölgedeki Cocula'daki bir çöp konteynirinde yakılıp kül edilmişti (Vice News, 2014d). Üstelik, kartel üyelerinin suçlarını itiraf ettikleri, federal savcı tarafından basın toplantısı yoluyla paylaşıldı (Notimérica, 2014f). Savcı Murillo Karam, toplantının soru-cevap kısmını yorulduğunu belirterek sonlandırdı.⁷Resmî bulgular, sadece kayıp öğrencilerin ailelerinin değil, aralarında Uluslararası Af Örgütü ve Human Rights Watch'un bulunduğu uluslararası kuruluşların ve hatta Kolombiya'daki FARC gerilla örgütünün de tepkisiyle ve ailelere destek mesajlarıyla karşılandı; ABD ise öğrencilerin bulunabilmesi için Meksika Hükümetine yardım teklifinde bulundu (Notimérica, 2016).

Federal Savcının kanıt olarak sunduğu çöp kutusundaki DNA örneklerinin, Avusturya'daki kriminal incelemeler sonucu yalnızca bir kısmının, kesinlik olmamak kaydıyla, öğrencilere ait olabileceği açıklandı. EAAF uzmanları da, eldeki bulgular itibarıyla bulguların tüm öğrencilerle eşleşmediği sonucuna vardıklarını açıkladılar (Notimérica, 2014h). BM Meksika Yüksek Komisyonu, ailelere dayanışma mesajı yolladı ve öğrencilerin öldürüldüğünün iddia edildiği bölgeye uzmanlardan oluşan bir ekibin yollanmasına karar verdi (Notimérica, 2016). Amerikan İnsan Hakları Komisyonu ise, öğrencilerin bulunmasına yönelik, disiplinlerarası uzmanlardan oluşan bir teknik arama ekibinin kurulacağını açıkladı. Özetlemek adına,

⁷ Konferansın teamüllere uygun olmayan sonlanış biçimi için bkz. "Conferencia de Prensa del Procurador, Jesús Murillo Karam (Ayotzinapa)", çevrimiçi:

<https://www.youtube.com/watch?v=QNcfdHUIP8c>

⁸ Murillo Karam'ın basın toplantısının sonunda sarfettiği "Ya me cansé" [artık yoruludum] sözleri, milyonlarca Meksikalı'nın tepkisini çekmiştir. Sözler, sosyal paylaşım sitesi Twitter'da haftalar boyunca *hashtag* [en çok ilgi gören başlık] olmuş ve protestoların merkezi sloganlarından birine dönüşmüştür (Notimérica, 2014g). Savcı Karam, daha sonra da Meksika toplumunun zaten azalmış olan sabrını taşıran açıklamalarda bulunmuş ve Şubat 2015'te görevinden alınmıştır.

Meksika Hükümeti'nin ve Başkan Nieto'nun itibarı, yaşananları ört bas etmeye çalışıyormuş gibi bir görüntü arz etmesiyle zedelendi.

Hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunda güvenilirliği sorgulanan Başkan Enrique Peña Nieto, 27 Kasım 2014'te, "Iguala'dan sonra, Meksika'nın değişmesi gerek" ifadesini kullanarak organize suç karşı mücadeleyi daha kararlı hâle getirecek olan, polislik ve hukuk sisteminde reform yapılmasını öngören "on adımlık plan"ı açıkladı (Notimérica, 2014i). Plan, öncelikli olarak organize suçun yerel siyasete sızmasını önlemek amacıyla merkezî ve federal etkinliğin artırılmasını amaçlıyordu. Başkan Nieto, 1800 belediye polisi ekibinin, daha güvenilir, profesyonel ve verimli 32 güvenlik kurumuna transferinin gerçekleşeceğini açıkladı. Bu şekilde, belediye polisi alenen, devlet başkanı tarafından, yolsuzluğa karşı daha açık ve organize suç örgütleriyle işbirliğine meyilli olarak portre edilmiş oluyordu. Planda öngörülen bir başka değişiklik uyarınca, hangi seviyede olursa olsun, hiçbir ihbar, soruşturmadan bırakılmayacaktı. Bunun için de 911 benzeri bir acil durum hattı kurulacaktı. Bunlara ek olarak, kayıp insanların araştırılması için ulusal bir sistem tesis edilecekti. Başkan Nieto, acil olarak, Guerrero, Michoacán, Jalisco ve Tamaulipas'ı içeren Tierras Calientes bölgesinde büyük bir güvenlik operasyonu düzenleneceğini duyurdu.

Nieto'nun yaptığı açıklamalarda işkence ve kötü muamelenin cezatsız bırakılmayacağını ifade etmesine rağmen, 43 öğrencinin bulunması için protestolara katılan 11 kişi işkenceye maruz kaldıklarını açıkladı. Meksika'nın 69 şehrinde devam eden, yüzbinlerin katıldığı gösterilerde de onlarca kişinin, polis tarafından darp edildikleri açıkça görüldü (Vice News, 2014e).

6 Aralık 2014'te, Cocula'daki çöp kutusundan alınan bulguların, kaybolan 43 öğrenciden biri olan Alexander Mora'ya ait olduğu kesinlik kazandı (BBC, 2014e). Bunun üzerine artan protestolarla birlikte, federal polislerin şefi konumundaki Kamu Güvenliği Genel Sekreteri Jesús Rodríguez Almeida, görevinden istifa etti. Ertesi gün, savcı Murillo Karam eşleşmenin, resmî soruşturmanın sonuçlarını kanıtlar nitelikte olduğunu savundu; ancak, EAAF, bunun iddiaların tamamının doğruluğunu kanıtlayacağı konusunda şüpheler bulunduğunu öne sürdü (Vice News, 2014f). Aynı hafta içinde, *Universidad Nacional Autónoma de México* [UNAM] ve *Autónoma Metropolitana* [UAM] üniversitelerinin oluşturduğu araştırma grubu, öğrencilerin bir çöp kutusunda asitle eritilerek yok edildiğine yönelik argümanların gerçek olamayacağını savundu (Notimérica, 2014j).

16 Aralık 2014'te, *El Universal*'in (2014d) yayınladığı habere göre, Chilacachapa halkı *Guerreros Unidos* Karteli tarafından "devrim yapmak isteyen öğrencilerin saldırısına uğrayan polis"e yardım etmeye zorlanmıştı. Kanunun "kartel tarafından uygulandığı" yaklaşık iki bin nüfuslu köye taşınan 50 kadar siyah poşet, yerleşim bölgesinden uzak yerlere gömülmüştü. Ne var ki, yapılan araştırmalarda, hâlâ kayıp öğrencilere dair bir iz bulunamadı. 42 öğrenciden henüz haber alınamamışken, Guerrero Eyaleti sınırları içindeki Cocula şehrinde aynı yılın Temmuz ayında, yaşları 13 ve 15 arasında değişen 30 öğrencinin kaçırılarak kaybolduğu ortaya çıktı (Notimérica, 2014k). Iguala Katliamı'ndan yaklaşık 8 ay sonra ise, 9 Mayıs 2015'te, yine Guerrero Eyaleti'nde, Ayotzinapa'ya 24 kilometre mesafedeki Chilapa'da, en az 13 kişi, silahlı kişiler tarafından gündüz vakti kaçırıldı (El Universal, 2015).

Iguala Katliamı'nı takip eden bir yıl boyunca, ekseriyetle gönüllü devriye ekipleri tarafından ortaya çıkarılan onlarca toplu mezardan da, 42 kayıp öğrenciye dair bir iz bulunamadı. Üstelik, öğrencileri arama süreci boyunca, halk tarafından oluşturulan gönüllü devriye ve polis ekipleri, organize suç örgütlerinin aralıksız tehditlerine maruz kaldı. Guerrero'daki bu kendini savunma topluluklarından birine ve kayıp 42 öğrencinin bulunması için yapılan çalışmalara önderlik eden Miguel Ángel Jiménez Blanco, 8 Ağustos 2015'te kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü (BBC, 2015). Yaklaşık 1 yıl sonra, 16 Eylül 2015'te, bir nehirde bulunarak incelemeye gönderilen örneklerin "bir ihtimal olarak" kayıp öğrencilerden Jhosivani Guerrero de la Cruz'a ait olduğu açıklandı (CNN, 2015). Bu tarihten günümüze geçen 2 yıl içinde, 41 kayıp öğrenciye dair başka bir ize rastlanmadı. "Iguala Gecesi" tıpkı öğrencilerin anma etkinliklerinden döndüğü 1968 Tlatelolco Olayları gibi modern Meksika tarihinin en büyük katliamlarından biri olarak aydınlatılmayı beklemektedir.

3. MEKSİKA'DA DEVLET KAPASİTESİ ÜZERİNDEN IGUALA KATLIAMI

Meksika'nın son dönem sorunlarından en önemlisi, ülkenin içinde bulunduğu şiddet ve güvensizlik ortamı ile vatandaşların bu şiddetin engellenmesini başaramayan bir devlete yönelik yaşadığı güven kaybıdır (Rojas, 2015). Meksika'da görülen şiddetin derecesi, savaşın bölüdüğü ülkelerde yaşanan şiddet ile kıyaslanabilecek seviyededir ve son on yılda ivme kazanan şiddette başlıca aktör uyuşturucu kartelleridir. Ancak, Meksika'da artan şiddet, tek başına uyuşturucu odaklı suç örgütlerinin faaliyetleri üzerinden anlaşılabilir. Genel olarak şiddetin ve özel olarak Iguala Katliamı'nın çözümlenmesi, analizin ibresini bir diğer tarafa, devlete çevirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan, ülkedeki şiddetin, Meksika devletinin

meşru şiddet tekelinin kaybı ile siyasal ve güvenlik kurumlarında yaşanan iflas bağlamında düşünülmesi çok daha yerinde bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Paul, Clarke ve Serena (2014: 11), Meksika'da son derece geniş bir örgütlenmeye sahip ve işleyen bürokrasinin nasıl olup da devletin başarısızlığı terminolojisinin kullanılması üzerinden tartışılır hâle geldiğini sorgulamaktadır. Aynı doğrultuda, Davis de (2006: 60) Meksika'da kamuoyunun baskı aygıtlarının tekelini kaybetmiş ve olabildiğince parçalanmış bir bürokrasi ile karşı karşıya olduğu tespitini yapmaktadır. İşte, aslında var olan ve bir şekilde işleyen, ancak, bunu toplum lehine değil de uyuşturucu odaklı suç örgütleri çıkarına gerçekleştiren devletin kurumları ile öte yandan bu kurumlardan güvenlik merkezli olanların -polis ve ordu- nasıl olup da devletin meşru şiddet tekelini erozyona uğrattığı sorusu devlet kapasitesizliği kavramı üzerinden anlaşılmalıdır.

3.1. Devletin Kurumsal Zafiyeti ve Polis

Iguala Katliamı'nın somut bir biçimde gözler önüne serdiği üzere, Meksika'da polis teşkilatı yozlaşmış ve parçalanmış durumdadır. Polisin uyuşturucu kartelleri ile girdiği işbirlikleri kurumu parçalamış ve bir o kadar da yozlaştırmıştır. Iguala yerel polisinin katliamda bizzat yer aldığı iddia edilmiş, katliam sonrasında söz konusu polislerin Savunma Bakanlığı'nın emriyle silahlarını balistik incelemeye konu olması için teslim etmeleri istenmiş ve yine her bir yerel polis merkeze çekilmiştir. Ayrıca, Guerrero eyaletinin 13 belediyesinde asayiş görevi yerel polisin elinden alınıp federal polise teslim edilmiştir. Takip eden süreçte reform ihtiyacının aciliyetini vurgulayan Başkan Nieto'nun da açıkladığı plan ile 1800 belediye polisi ekibinin daha güvenilir, profesyonel ve verimli 32 güvenlik kurumuna transferinin gerçekleşeceği bildirilmiştir. Böylelikle, katliam sonrasında devletin en yetkili ağızından polisin yozlaşmışlığı da itiraf edilmiştir.

Uyuşturucu kartelleri ile derin bir işbirliği içerisinde bulunan yerel polis ile merkezin denetiminde bulunan federal polis arasında süregiden ayrışma ve çatışma, polis teşkilatının maruz kaldığı parçalanmanın dışavurumudur. Polis teşkilatının federal polis ve yerel polis seviyesindeki ayrımının aynı zamanda teşkilatın yozlaşmışlığının da ayrımını belirliyor olması ise Meksika'da uyuşturucu ticareti odaklı şiddetin artışında belirleyici olmuştur.

Iguala Katliamı'nın da gösterdiği üzere, bir devlet kurumu olarak polis, başlıca görevi olan asayişin sağlanması hususunda güven vermemektedir. Polisin bu durumu örgütsel düzeyde bir ayrımı ortaya çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda, polisin yerine ordunun kullanımını teşvik eder rol oynamıştır. Dolayısıyla polisin kapasitesizliği meselesi kendini iki biçimde ifade etmektedir: Bunlardan birincisi polisin kapasitesizliğinin polis teşkilatının örgütlenmesini, deyim yerindeyse bıçak gibi ikiye kesmesiyle dışa vurur. Yerel ve federal düzeylerde polisin yozlaşmışlığı ve siyasallaşması arasında belirgin bir ayrım oluşurken bu ayrım, polis teşkilatını parçalı, kendi bünyesinde rekabet hâlinde ve farklı iktidarların denetimine açık bir karmaşık ve düzensiz devlet kurumuna dönüştürür. İkincisi, polisin kapasitesizliği ile parçalanmış ve yozlaşmış hâli, kamu düzeni görevinin sağlanmasında orduyu polise alternatif bir güvenlik aygıtı olarak çerçeveye sokar.

Polisin yerel ve federal düzeylerdeki parçalanmışlığı ile polisin kapasitesizliği meselesinin çözümü olarak görülen, ordunun kamu düzeni amaçlı kullanımı, ülkede süregiden demokratikleşme çabasına yönelik reform girişimlerinin incelenmesi ile birlikte anlaşılabilir. Demokratikleşme süreçleri bağlamında gerçekleştirilen reformlar ülkenin siyasal yapısında bir takım yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlar devlet kurumları ile uyuşturucu kartelleri arasındaki işbirliğini engelleyememiş; sadece söz konusu işbirliğinin biçim ve yapı değiştirmesine yol açmıştır. 2004 tarihli BM Kalkınma Programı raporunda Latin Amerika ülkelerinde zayıf ve etkisiz devlet kurumları sorununun çözümünün aciliyetine vurgu yapılmaktadır. Bölge üzerine çalışmalar yürüten sosyal bilimciler ise devlet kurumlarının zayıflığı mevzusunu Latin Amerika toplumlarının ve siyasetinin temel karakteristiği olarak tanımlamaktadır (Luna ve Toro, 2014). Cruz (2011), farklı Orta Amerika ülkelerinde artan şiddeti karşılaştırmalı bir analiz temelinde incelediği çalışmasında şu tespiti varır: Brezilya, Kolombiya ve Meksika, tüm bu ülkelerde, devlet kurumları şiddetin durdurulması ya da engellenmesi hususunda etkisiz olduklarını kanıtlamakla kalmamışlar, aynı zamanda, bizzat bu şiddetin yaratıcısı ve tetikleyicisi olduklarını ispat etmişlerdir. Orta Amerika ülkeleri, 1990'lı yıllarla birlikte başlayan otoriter rejimlerden demokratik rejime geçişi seçimlerin gerçekleştirilmesi ve özellikle kamu düzenini sağlayacak kurumsal yapıların geliştirilmesi temelinde gerçekleştirmeye özen göstermiş olsalar da, her birinde demokrasiye geçiş süreci özellikle uyuşturucu merkezli örgütlü suçun şiddetini arttırmıştır.

Meksika, yukarıda değindiklerimiz bakımından, Latin Amerika ülkeleri açısından bir istisna teşkil etmez. Polis teşkilatı başta olmak üzere kamu düzenine dair devlet kurumlarının kapasite sorunları farklı

siyasal iktidarların yerel ve federal düzeyde çeşitli reform çabalarıyla giderilmeye çalışılmış olsa da bugün hâlen nihayete erebilmiş değildir. Polis söz konusu olduğunda bu kurumsal zayıflık iyice belirgindir.

Meksika'da polisin reformu meselesi uzun yıllar siyasal gündemin merkezinde yer almıştır. Henüz 1997 yılında México Eyaleti'nin ilk seçilmiş valisi Cardenas'ın, şehrin polislerini topluma hesap verebilir kılmak için hazırladığı reformlar daha başlamadan polisin muhalif eylemi ile karşılaşmıştır. Polislik görevini ifa etmeyi durdurarak direnişe geçen polisler, reform sürecini henüz baş verirken engellemeyi başarmıştır (Davis, 2003: 20). Bugün bakıldığında rahatlıkla söylenebilir ki polis teşkilatı üzerinde bir denetimsizlik stratejisi uygulansa dahi şu an geçerli olan denetimsizlik durumunun ötesine geçilmesi pek de mümkün görünmemektedir (Alcocer, 1997: 49'den aktaran Davis, 2006: 61).

Meksika örneğinde 1929'dan 2000'e kadar tek parti iktidarını sürdüren PRI Hükümeti ile uyuşturucu kartelleri arasında kurulan ortaklık ve yürütülen işbirliği de polis teşkilatı ve İçişleri Bakanlığı üzerinden mümkün ve işlevsel kılınmıştır. Sonrasında, 2000 yılında PAN adayı Vicente Fox'un başkan seçilmesi ve PRI iktidarının sona ermesiyle birlikte, partinin uyuşturucu kartelleri ve devlet kurumları arasında kurduğu ilişki çözülmeye başlamıştır.⁹ Ancak, demokratikleşme ile birlikte siyasal iktidarın değişmesi uyuşturucu kartelleri ile polis arasındaki ilişkide büyük bir değişim yaratmamıştır. Bu defa da uyuşturucu kartelleri, hükümeti aradan çıkarıp doğrudan polis gibi düşük ücretli devlet çalışanlarını yüksek gelir vaatleriyle ele geçirme stratejisine yönelmişlerdir. Dolayısıyla patron-müşteri ilişkisi olarak tanımlayabileceğimiz uyuşturucu karteli-polis ilişkisi biçim değiştirirerek devam etmiştir. Üstelik, bu defa polisin, tek parti iktidarının denetiminden ve egemenliğinden kurtulmuş olması, onu daha özgür ve rahat hareket edebilir hâle getirmiştir.

Tüm bunların yanı sıra, demokratikleşme süreci ile ele ele giden âdem-i merkezileşme süreçlerinin de polisin kurumsal kapasitesi üzerinde etkisi olmuştur. Âdem-i merkezileşmeye yönelik reformların temel amacı, polisi siyasal iktidar denetiminden kurtarmak olsa da, süreç bu yönde gelişmemiştir. Polis, merkezin denetiminden uzaklaşırken yerel yöneticilerin denetimi altına girmiştir. Uyuşturucu kartelleri, tek parti iktidarının sona ermesinden sonraki stratejilerini, yerel yöneticilerle bağlarını güçlendirme olarak belirlemiştir. Özetle, merkezî hükümet aradan çekilmiş; süreç farklı yöntemlerle ama aynı doğrultuda, uyuşturucu kartellerinin çıkarına uygun olacak biçimde ilerlemiştir.

Demokratikleşme süreci sonrasında Meksika devletinin âdem-i merkezileşmesi neticesinde bürokratik kurumlar siyasal mücadelenin merkezi hâline gelmiştir. Federal, eyalet ve yerel seviyelerde farklı partilerin göreve gelmesi, özellikle kamu güvenliğinin siyasal mücadelenin temelini oluşturduğu bir siyasal atmosferde, polisi, politik pazarlıkların merkezine yerleştirmiştir. Üstelik âdem-i merkezileşme, yerel düzeydeki devlet kurumlarını uyuşturucu kartellerinin denetim ve etkisine maruz bırakmıştır. Federal düzeyde görev yapan polisler merkezin emirlerini yerine getirirken, yerel düzeyde görev yapan polislerin uyuşturucu kartellerinin emri altında görev yaptığı söylenebilir.

Iguala Katliamı örneğinde polisin olaya müdahalesi hususunda not düşülmesi gereken önemli bir ayrıntı, yukarıda ortaya koyduğumuz tespit açısından önemle not edilmelidir. Katliam süresince merkezî hükümetin yönetimi ve denetimi altında bulunan federal polis ile yerel yönetime tabi olan yerel polisin davranışları arasında derin bir farklılaşma belirir. Katliamın ertesinde, öğrencilerin katledilmesinde uyuşturucu kartelleri ile birlikte hareket etmekle suçlananlar yerel polistir. Federal polis ise Iguala Katliamı ertesinde cesetlerin bulunması sürecinde aktif rol oynamıştır. Katliamda yer alan yerel polislerin takibi ve tutuklanmasını gerçekleştiren de merkezî hükümetin denetimi altındaki federal polistir.

Son olarak belirtilmesi gerekir ki, Meksika'da özellikle uyuşturucu ticaretine karşı savaşın başarısızlığı, polisin kapasitesizliği üzerinden açıklanmakta; buna bağlı olarak da polisin yerini ordunun alacağı farklı strateji ve planlar siyasal iktidarlar tarafından ortaya konulmaktadır. 1960'lı yıllardan başlayarak ordunun özellikle uyuşturucuya savaş amacıyla ülke içinde ve kamu düzeni misyonuyla görevlendirildiği bilinmektedir (Paul, Clarke ve Serena, 2014: 31). Kurumsal zafiyetin güvenlik alanında ortaya çıkardığı en önemli sonuç ise polisle birlikte ya da polisin yerine askerin kamu düzeni amacıyla sahaya sürülmesidir. Bu sonucusu modern devletin merkezinde yer alan polis-ordu işbölümüne zarar vermekte ve buna bağlı olarak hâlihazırda var olan şiddeti güçlendirmektedir.

Meksika Anayasası da, diğer tüm demokrasilerde olduğu gibi, barış zamanında askerin kamu düzeni amaçlı kullanımını yasaklamıştır. Ordunun polislik faaliyeti bağlamında kullanımı, bu bakımdan sıkı sıkıya belirlenmiş şartlar tarafından sınırlandırılmıştır. Bunun en önemli nedeni, ordu üzerinde bu tip ülke

⁹ Meksika'da uyuşturucu trafiğini düzenleyecek ilk kartel benzeri yapılanmanın PRI himayesinde ve devlet eliyle kurulduğu bilinmektedir (Astorga, 2003). 1947'de, kurulan Federal Güvenlik İdaresi [*Dirección Federal de Seguridad*], kendi eliyle uyuşturucu maddelerin ülke içinde ve daha sonra yurtdışında fiyatlarını ve piyasa koşullarını regüle etme işini üstlenmişti (García, 2013: 361).

içi güvenlik sağlama misyonunda bir denetim sistemi bulunmamasıdır. Dolayısıyla, ordunun özellikle sivil halk arasında görev yaptığı bu tür polis misyonu ordu gibi yargı ve adalet sisteminin denetimi altında görev yapmaya alışkın olmayan kurumlar açısından sorunlar ortaya çıkarmıştır (Arzt, 2000; 2007).

Öte yandan, polisin yerine ordunun kullanımı modern devletin temelinde yer alan polis-ordu ayrımı ya da görev dağılımını büyük ölçüde ihmal etmektedir. Devletin güvenlik aygıtı bünyesinde, modern polisin inşası ile birlikte nihayete eren katı görev dağılımı, modern devlet kavramsallaştırmasının da temelini oluşturur. Güvenlik aygıtının iki ana bileşeni olarak ordu ve polis arasında gerçekleştirilen bölüşüm modern devlet inşasının da habercisidir. Balta'nın (2015) vurguladığı üzere "modern devletin kalbinde barışın mekânı olarak içerisi ile savaşın mekânı olarak dışarıları arasındaki katı ayırım yatar." Polis, içeride kamu düzenini sağlarken ordu, dışarıda savaş tehlikesi ve tehdidi ile meşguldür.

Ordunun, polisin yerine kullanımı Meksika'da şiddetin gelişimi açısından da önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Polisin militarizasyonu ile başlayan polis-ordu rekabeti, aynı dönemde artan polis-ordu ortaklığındaki operasyonlarla daha da derinleşmiştir. Başkan Calderón döneminde gerçekleştirilen *Operación Conjunto Chihuahua* ile birlikte ordu, polis rolü ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla şehir içinde ve kamu düzenini sağlamak amacıyla sahaya inmiştir. Dolayısıyla, gözlemcilerin ziyadesiyle vurguladığı üzere Meksika örneğinde söz konusu olan, sadece polisin militarizasyonu değil; ordunun polis olarak kullanımınıdır (Guzik, 2013: 171).

Polis-ordu ortak operasyonları neticesinde uyuşturucu ve güvensizlik alanında yeterli ilerleme sağlanamamış, ordu-polis işbirliği mevcut şiddeti ve cinayetleri arttırmıştır (Merino, 2011). Üstelik ordunun polislik işinde kullanımı bir kez gerçekleştikten sonra, ülkenin suçla mücadele geleneğine de yerleşmiş ve bir alışkanlık hâlini almıştır. Uzun vadeli ve emek gerektiren polisin reformu yerine, kısa yoldan askerî birliklerin kullanımı, uyuşturucu ile mücadelede siyasal iktidarlar tarafından tercih edilmeye başlanmıştır. Öyle ki, konuya dair yazısında *Insight Crime* ordunun polislik faaliyetini Meksika örneği dâhilinde "hiç sona ermeyen bir görev" olarak tanımlamaktadır (Isacson, 2013).

2006 yılında Michoacan'da askerlerin polis göreviyle şehre indirilmesi, kısa sürede Michoacan Karteli'nin bir süre için de olsa etkisizleştirmeyi başarmış olsa da uzun vadede polis ve kamu düzeni için gerekli yasal ve yapısal düzenlemelerin yapılmaması neticesinde, asayiş durumunun sürekliliği sağlanamamıştır (Isacson, 2013). Dolayısıyla, ordunun hızlı ve yıkıcı müdahaleleri uyuşturucu kartelleri için büyük bir engel olarak belirse de nihayetinde uzun süreli kamu düzenini sağlayacak polise yönelik reformların gerçekleştirilememesi, ordunun bu etkisini sınırlı kılmıştır. Ordunun sert müdahalelerle dağıttığı alanların dışında uyuşturucu kartelleri yeni belirledikleri yerlerde faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir.

Yukarıda özetlediğimiz ve Calderón döneminde uyuşturucuyla mücadele için öngörülen polis-ordu işbirliğinin uzun vadede devletin güvelik sorununa bakışında bazı yeni eğilimler ortaya çıkardığı da mutlaka not edilmelidir. Örneğin, 2008 yılında Meksika için bile inanılmaz boyutlara ulaşan Tijuana'daki şiddet olayları karşısında Başkan Calderón'un tek reaksiyonu, bölgedeki güvenlik amirini asker ile değiştirmek olmuştur. Tijuana'nın yer aldığı Baja California bölgesinde, polislik misyonunu tekeline alan ordunun yozlaşmış olduğu kanıtlanan polisin silahını elinden aldığı ve vatandaşlara karşılaştıkları ya da tanıklık ettikleri suçları doğrudan kendilerine ihbar etmeleri gerektiği yönünde emir verdiği göz önüne alınırsa, ordunun polislik işinde ulaştığı yetki ve özerkliğin seviyesi çok daha net olarak tahayyül edilebilir. Ordunun uyuşturucu karşıtı operasyonlarda kullanımı konusunda uzman olan Jorge Luis Sierra'nın vurguladığı üzere "ordu, polis teşkilatının yerini alıyor gibi bir durum söz konusudur."

Ordunun polis olarak kullanımı, toplumun devlete yönelik meşruiyetinde de belirli kırılmalar ortaya çıkarmıştır. Ordunun polislik yeteneğinden yoksun olması, ordunun müdahalelerinin halk tarafından korkutucu işgaller olarak algılanması sonucunu doğurmuştur. Devletin toplumdaki algısını yerle bir eden ve devletin meşruiyetini büyük ölçüde yok eden böylesi şiddet yüklü ordu müdahaleleri, toplumun zihninde güvenliğin sağlanması hususunda devletin rolüne dair bazı şüpheler uyandırmıştır.

Tüm sayılanlara ek olarak, ordunun iç güvenlik gerekçesiyle uyuşturucu karşıtı operasyonlarda sürekli kullanımı, kurumu yozlaşmaya daha açık hâle getirmiştir.¹⁰ Iguala Katliamı'nda askerî personelin de

¹⁰ Meksika ordusundaki yozlaşmanın en somut örneği *Los Zetas* Karteli'dir. Kartelin üyeleri, kendilerinden önceki büyük kartel savaşlarında üstünlük sağlamak adına *El Golfo* Karteli tarafından ordudaki eski özel hareket ekibi mensuplarından devşirilen kişilerden oluşuyordu (García, 2013: 365). İsimlerini bağlı oldukları "Z Birimi"nden alan kartel üyeleri, zamanla bağlı buldukları kartelden bağımsızlığını elde etti ve Meksika'nın en büyük ve en tehlikeli uyuşturucu kartellerinden biri hâline geldi. Kullandıkları aşırı şiddet içeren işkence ve öldürme yöntemleri, karteller arasındaki savaşlara doğrudan etki yaptı ve savaşın en yoğun dönemi olan 2006-2012 yılları arasında Meksika'da 60.000'den fazla kişi uyuşturucuyla bağlantılı şiddete kurban gitti (İsla, 2014: 123-124).

yer aldığına dair iddialar ispatlanamamış olsa bile, toplumun zihninde yeterince büyük şüpheler uyandırmıştır. Katliamın görgü tanıklarından bazıları, öğrencilere ateş açanların polis ve asker olduğunu belirtmektedirler. Katliam sonrası hayatta kalan öğrencilerin bir kısmı kaldıkları hastanelerde bir grup asker tarafından sorgulandıklarını iddia etmişlerdir. Öğrencilerin yakınları ise katliamda işbirlikçi olarak görev aldıklarına inandıkları askerleri protesto etmek amacıyla 27. Askerî Taburu'na girmek istemişlerdir. Katliam ile ilgili olarak bazı ordu mensuplarının uluslararası örgütlerce sorgulanma talepleri de federal hükümet tarafından reddedilmiştir. Hepsini birlikte düşünülürse bazı askerlerin Iguala Katliamı'nda rol aldıklarının en azından öğrenci yakınları tarafından kabul edilmiş bir gerçeğe işaret ettiği rahatlıkla söylenebilir. Hâlihazırda, öldürülen öğrencilerin, anmasından dönmek üzere oldukları Tlatelolco Katliamı'nın da polis ve ordu işbirliği ile muhalif eylemcilere ateş açılması sonucu gerçekleştiği hatırlanırsa, polis-ordu birlikteliğinin şiddetin dozu bakımından ortaya çıkardığı örneklerin vehameti daha net olarak anlaşılabilir.

Nihayetinde önemle not edilmesi gerekir ki, ordunun uzun yıllar devam eden uyuşturucuyla savaş neticesinde suçlaştırılması, polisin militarizasyonu üzerinden reformunu da olumsuz etkilemiştir. Polisi militarize ve profesyonel kılsın diye amir görevlerine atanan eski ordu mensuplarının uyuşturucu kartelleriyle iç içe geçen ilişkileri, polisi şiddete daha meyilli kılmış olsa da kurumsal ve profesyonel dönüşümünü sağlayamamıştır. Meksika örneğinde uyuşturucuyla mücadele amacıyla yürürlüğe konan strateji kapsamında, polisin militarize edilerek orduya benzetilmesi ve ordu denetiminde kurumsallaştırılması çabası tam da bu gerekçeyle olumlu sonuçlanmamıştır.

3.2. Devletin Meşru Şiddet Tekelinin Kaybı: Gönüllü Polis Birlikleri

Iguala Katliamı, sadece ortaya çıkış nedenleri itibarıyla değil sonrasında yaşanan gelişmeler bakımından da Meksika'da şiddetin çözümlenmesine dair ipuçları sunar. Katliam ertesinde kaybolan öğrencilerin aranması çalışmalarında merkeze çekilen yerel polisin değil de yöre halkının kurduğu gönüllü polislerin aktif olarak görev alması Meksika'da "devlet meşru şiddet tekeli kaybediyor mu?" sorusunu bir kez daha sordurmuştur. Uyuşturucu kartellerinin, devletin meşru şiddet tekeli ciddi bir erozyona uğrattığı ortamda, organize suç örgütlerinin şiddetini engellemek amacıyla devletin polisine alternatif bir görev üstlenen gönüllü polis birlikleri devletin meşru şiddet tekelinin topyekün iflasını haber verir görünümündedir.

Soifer (2012), devlet kapasitesi kavramsallaştırması için önerdiği üç boyutlu yaklaşımında, güvenlik boyutunun ölçümü için gerekli gördüğü belirleyicileri ortaya koyar. Buna göre, devletin güvenlik kapasitesi o ülkedeki şiddet suçu ve linç olayları oranlarına ya da sokak adaleti ve özel güvenliğin kullanımının yaygınlığına göre ölçülür. Meksika örneğinde bunlara, bir dördüncü belirleyiciyi daha eklemek zaruri görünmektedir. Meksika'da, polisin kamu düzeni görevini yeterli ölçüde yerine getirememesi ve yine polisin uyuşturucu kartelleri ile kurduğu işbirliği ve ortaklıklar, vatandaşın kendi gönüllü polis birliklerini kurmaya itmiştir. Dolayısıyla, devletin dışında örgütlenen gönüllü polis birlikleri de devletin güvenlik kapasitesinin yetersizliğini gösteren önemli bir etkeni oluşturmaktadır. Iguala Katliamı sonrasında cesetlere ulaşılması mümkün olmayınca devreye giren de işte bu gönüllü polis birlikleridir. Hatta, Iguala'da uyuşturucu kartellerinin hedefine yerleşen de yine bu gönüllü polis birliklerinin lideri olmuştur.

Polisin kamu düzeni ve asayiş görevini yerine getirememesi ve toplum nezdinde meşruiyetini kaybetmesi sonucunda, toplum tarafından yerel düzeyde devreye sokulan gönüllü polislik modeli, modern devlet inşa süreçleri bakımından deyim yerindeyse tam bir geri dönüş örneği oluşturmaktadır. Modern devletin iç güvenlikten ve kamu düzeninden sorumlu bir güvenlik aygıtının yerini, Meksika örneğinde modern devlet inşa sürecini önceleyen kolektif sorumluluk anlayışına dayalı polislik almaktadır.

19. yüzyıl öncesinde polislik işi var olmakla birlikte bu işten sorumlu merkezî, bürokratik ve kurumsal bir yapının varlığından bahsedilemez (Bayley, 1985; Manning, 1977). Diğer bir deyişle, modern polis teşkilatının kurulmasından önceki dönemde polislik, modern öncesi devletlerin çeşitli aracı grup ve kişiler vasıtasıyla sağladıkları bir nevi dolaylı yönetime tekabül etmektedir (Rawlings, 2002). Modern öncesi bu dönem boyunca polislik faaliyeti ve görevi esasen diğer toplumsal ilişkilerin birer uzantısı olarak ve ayrı bir kurumsallaşma belirtisi göstermeksizin sürdürülmüştür. Bu süreçte, bugün polis teşkilatı tarafından yürütülen birçok görev bizzat toplumun bireyleri tarafından ve kolektif sorumluluk anlayışıyla ait olunan toplumun üyesi olmanın bir gereği olarak gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde polislik işinden sorumlu olan tek kurumsal yapı ise ordudur (Ergut, 2012).

Meksika örneğinde, gönüllü polis birliklerinin kurulmasıyla birlikte modern devletin kamu düzeni ve asayişten sorumlu kurumu olan polis teşkilatının yanında ve ülkenin bazı bölgelerinde polis teşkilatına alternatif olacak biçimde modern devlet öncesinin kolektif sorumluluk anlayışına dayalı biçimde polislik faaliyeti yürüten yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Meksika devleti, söz konusu gönüllü polis birliklerini kendi

denetim ve otoritesi altına alma yönünde hızla hamlede bulunmuş olsa da devletin, özerk gönüllü polis birliklerini 2013 yılı sonunda kendi yasal düzeni içine alma çabası birkaç küçük polis birliği dışında kabul görmemiştir (Kyle, 2015: 48). Dolayısıyla, Iguala Katliamı'nın gerçekleştiği Guerrero'daki asayiş sorununu anlamak için kolektif sorumluluk anlayışından yola çıkan gönüllü polis birliklerine de göz atmak gerekir.

Guerrero Eyaleti'nde ortaya çıkan gönüllü polis örgütlenmesinin tarihi 1995 yılına uzanmaktadır. Bu tarihte ortaya çıkan *Coordinadora Regional de Autoridades Comunitarias y Policía Comunitaria* (CRAC-PC) yerli bölgeleri olarak nitelendirebileceğimiz Costa Chica ve La Montona'daki asayiş sorunlarına devletin kayıtsız kalması neticesinde oluşmuştur. Devlet, söz konusu yerli hareketini, *Ley 701* adlı yasa ile denetimi altına almayı başarmış ve yerli halka kendi toplulukları dâhilinde toplumsal hayatı yönetme imkânı tanımıştır. Benzer bir örgütlenme, yine yerli halk arasında *Coordinadora Regional de Seguridad y Justicia-Ciudadana y Popular* (CRS-PCP) adıyla 2012 yılında oluşturulmuştur. Bu örgütlenme de *Ley 701* yasası altında devlet otoritesi altına alınmıştır. Olinala'da gelişen ve tek amacı uyuşturucu ticaretinin ortaya çıkardığı güvenlik sorunlarına çare olmak olan *Sistema de Seguridad y Justicia Ciudadana* (UPOEG-SSJC) adlı örgütlenme ise *Ley 701* yasasına tabi olmayı reddetmiştir. Her üç örgütlenme de bölgedeki uyuşturucu örgütleri kaynaklı şiddetin bir nebze olsun azaltılmasında başarılı olmuştur. Bununla birlikte söz konusu örgütlenmeler arasında da bazı anlaşmazlık ve çatışmaların gerçekleştiğini söylemek hatalı olmayacaktır (Kyle, 2015: 49). Söz konusu gönüllü polis birliklerinin devletin güvenlik aygıtına alternatif yapılanmalar olarak belirmesi hem devletin hem de toplumun zihninde bazı soru işaretleri oluşturmuştur. Polis birliklerinin tam bir devlet kurumu olarak işlememesi, bu yapılanmalardan bazılarını uyuşturucu kartellerinin etkisine açık hâle getirirken aralarından bazılarını da yerel güvenliğin sağlanmasında birbirlerine rakip konumuna sokmuştur. Dolayısıyla gönüllü polis birliklerinin varlığı Meksika'da hâlihazırda parçalanmış ve yozlaşmış durumdaki güvenlik aygıtını hepten işlemez kılmıştır.

Yukarıda sayılanlar dışında Güvenliği ve Kalkınması için Birleşik Cephe'nin (FUSDEG) Toplum Polisi adıyla kurulan örgütlenme, Iguala Katliamı sonrasında da aktif olarak çalışmıştır (Woody, 2016b). Iguala Katliamı, polisin işlevi ve meşruiyeti üzerinden devletin güvenlik aygıtını ve kamu düzeni rolünü de toplum tarafından sorgulanır kılmıştır. Polis memurlarının bizzat katliamın faileri arasında yer alması ile yine polis memurlarının öğrencileri uyuşturucu karteline teslim ettiği yönündeki iddialar, toplum nezdinde devlete ve kurumlarına yönelik zaten var olan güvensizliği tetiklemiştir. Polisin katliamdaki rolü ile siyasal iktidarların kayıtsızlığı, gönüllü polis birliklerini aktif olarak çalışmaya sevk etmiştir. FUSDEG, bu gerekçelerle ve bölgede hâkim olmaya devam eden güvenlik sorunuyla birlikte, Iguala Katliamı sonrası, yerel polis rolünü devletin yerine üstlenmiştir denilebilir.

Yerel düzeyde kurulan gönüllü polis birlikleri, şüphesiz, toplum nezdinde duyulan güvenlik ihtiyacının bir dışavurumu olarak vücut bulmuştur. Ancak, yerel gönüllü polis birlikleri arasındaki mücadele ve bu sistemin dağınık yapısı yerel devlet polisine duyulan ihtiyacı da sona erdirmemiş; bilakis, daimi tutmaya devam etmiştir. Dolayısıyla Iguala Katliamı öncesinde ve sonrasında Meksika'da karşımıza çıkan hibrid, çok parçalı ve işlevsiz bir güvenlik aygıtıdır. Üstelik, bu güvenlik aygıtının mücadele etmesi gereken uyuşturucu kartelleri, devletin görev ve hizmetlerini hâkim oldukları alanda sağlamaya özen gösteren, yeri geldiğinde halkın güvenliğini de sağlayan devlete alternatif yapılanmalar oluşturmuştur.

SONUÇ

1968 Tlatelolco Katliamı, modern Meksika tarihinin, hâlâ, en karanlık noktalarından biridir. Aradan yaklaşık 50 yıl geçmesine rağmen, polis ve askerlerin açtığı ateş sonucu kaç kişinin öldüğü tam olarak bilinmemektedir. 26 Eylül 2014 gecesi, Iguala'da, Tlatelolco'nun anma etkinliklerinden dönen öğrencilere, güvenlik güçlerinin ve kimliği belirsiz olarak tanımlanan, ancak, hemen hiç şüphe bulunmaksızın uyuşturucu karteli üyesi kişilerin saldırması, 3 öğrencinin vurularak, bir öğrencinin işkenceyle öldürülmesi ve 43'ünün zorla kaybedilmesi, Meksika tarihinde ikinci bir Tlatelolco yaratmıştır.

Bu çalışmada, Meksika'da süregelen şiddet döngüsü, Iguala Katliamı özelinde, devlet kapasitesini kurumlar üzerinden varsayan bir kuramsal çerçeve bağlamında analiz edilmiştir. Buna göre, Meksika'da devletin güvenlik aygıtı tam bir parçalanmışlık hâlinindedir ve devlet, bu parçalanmışlık meselesini çözümleyebilecek kapasiteden yoksundur. Iguala Katliamı her şeyden önce devletin fiziksel şiddet tekeli kaybettiği ve kurumları aracılığıyla toplumuna ulaşmakta güçlük çektiği somut tarihsel bir bağlamın neticesi olarak belirmiştir.

Meksika'da, en başta polis ve devletten beklenen en temel hizmet olan güvenliği sağlayacak kurumları yozlaşmıştır. Yerel polisler, uyuşturucu kartelleriyle ortak hareket etmekte, kartellerle açıkça bağlantısı olan yerel idareciler bulunmaktadır. Katliam sonrasında Devlet Başkanı Enrique Peña Nieto'nun, yerel polisleri alenen yolsuzluğa meyilli, güvenilirlikten uzak olarak sunması ve kurumu merkezine alan

reform sürecini başlatması bunun önemli bir kanıtıdır. Hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunda güvenilirliği sorgulanan Nieto'nun "Iguala'dan sonra, Meksika'nın değişmesi gerek" ifadesiyle başladığı açıklamasından sonra, organize suça karşı mücadeleyi daha kararlı hâle getirecek olan, polislik ve hukuk sisteminde reform yapılmasını öngören planı, öncelikli olarak organize suçun yerel siyasete sızmasını önlemek amacıyla merkezî ve federal etkinliğin artırılmasını amaçlamıştır. Buradaki nihai hedef polis teşkilatında devam etmekte olan parçalı yapıya son vermek ve kurumsal düzeyde polisteki yozlaşmışlığı engellemektir.

Reform planının devreye sokulmasından ve işkence ve kötü muamelenin cezasız bırakılmayacağına ifade edilmesinden hemen sonra, 43 öğrencinin bulunması için protestolara katılan vatandaşlar, güvenlik güçleri tarafından işkenceye maruz kaldıklarını açıklamıştır. Meksika'nın onlarca şehrinde devam eden protestolarda da birçok vatandaşın, polis tarafından açıkça darp edildikleri kayıtlara geçmiştir. Şiddete karşı "yeter" diyen protestocu kitleler, doğrudan Nieto'nun istifasını istemiştir. Bu istekleri karşılık bulmasa da önce Guerrero Eyaleti Valisi ve daha sonra Kamu Güvenliği Genel Sekreteri görevlerinden istifa etmiştir.

Meksika'da, uyuşturucu ticaretine ve uyuşturucu bağlantılı şiddet karşısında kamu düzeni görevinin sağlanması, yozlaşmış olan polisin yerine, uzun süredir ağırlıklı olarak ulusal orduya teslim edilmiştir. Modern devletin temelinde yer alan polis-ordu ayrımı ya da görev dağılımının ihmal edilmesiyle başlatılan bu "hiç sona ermeyen görev", kartellere karşı sert müdahalelerle geçici olarak başarı sağlamış, ancak, bu durum ortaya yeni ve daha kalıcı sorunlar çıkarmıştır. Bunlardan ilki, devlet kurumları ile uyuşturucu kartelleri arasındaki işbirliğinin biçim ve yapı değiştirmesidir. Bu sürecin sonunda, daha sert tedbirlere başvuran ordu vasıtasıyla Meksika devleti, bizzat uyuşturucuyla bağlantılı yeni şiddet formlarının yaratıcısı ve tetikleyicisi hâline gelmiştir. İkincisi, kurumsal zayıflık ve yolsuzluk sorunu yaşayan polis kurumunun görevini üstlenen ordunun kendisine söz konusu sorunların adeta bulaşmasıdır. O kadar ki, Meksika'da bugün, ordunun eski mensuplarından oluşan büyük bir uyuşturucu karteli faaliyet göstermektedir. Üçüncüsü ve uzun vadede en büyük riski barındıran sorun ise, sert eylemlerine göz yumulan ve özerklik pekiştiren ordunun, devletin toplum nezdindeki meşruiyetini açıkça sarsmasıdır. Askerî personelin hesap verilebilirliğinin sorgulamaya adeta kapatılması, toplumun adalet duygusunda rahatsızlık yaratmıştır. İspatlanamamış olsa da Iguala Katliamı'na askerlerin de karıştığı iddiaları, bu kurumu ve dolayısıyla devletin güvenilirliğini toplum nezdinde ziyadesiyle düşürmüştür.

Devletin güvenilirliğin toplum nezdinde düştüğünün ve hatta yer yer iflas ettiğinin en önemli kanıtı, şiddeti engellemek amacıyla devletin polisine alternatif bir görev üstlenen gönüllü polis birlikleridir. Devletin, güvenlik kurumları aracılığıyla kamu düzeni ve asayiş görevini yerine getirememesi ve toplum nezdinde meşruiyetini kaybetmesi sonucunda, toplum tarafından devreye sokulan gönüllü polislik modeli, modern devlet inşa süreçleri bakımından tam bir geri dönüş örneği oluşturmaktadır. Meksika'da devlet, gönüllü polis birliklerinin bir kısmını denetimi ve otoritesi altına alabilmişse de önemli sayıda topluluk bu düzenlemenin içine girmeyi reddetmiştir. Öte yandan, yerel polis memurlarının bizzat Iguala Katliamı'nın faileri arasında yer alması ve öğrencilerin uyuşturucu karteline polis eliyle teslim edildiği yönündeki iddialar, devlete ve kurumlarına yönelik zaten var olan toplumsal güvensizliği derinleştirmiştir. Polisin katliamdaki suç ortaklığıyla birleşen, soruşturmayı yürüten federal savcının fazlasıyla yansıttığı siyasal kayıtsızlık, gönüllü polis birliklerini aktif olarak çalışmaya sevk etmiştir. Iguala Katliamı sonrasında 43 öğrencinin bulunması için çalışan gönüllü polis birlikleri, uyuşturucu kartellerinin de hedefine yerleşmiş ve bunlardan birinin lideri de silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybetmiştir.

Sonuç olarak, Meksika'da devlet kapasitesini kurumlar üzerinden geliştirmeye yönelik bir reform çabası, tıpkı 1997'deki México Eyaleti inisiyatifi gibi henüz işin başında sona ermiştir. Reformun gerçekleştirilememesi neticesinde, protestolar ve aynı zamanda şiddet olayları Meksika'nın her yanında artarak devam etmiştir. 43 kayıp öğrenciden henüz haber alınamamışken, Guerrero Eyaleti sınırları içindeki Cocola şehrinde aynı yılın Temmuz ayında, yaşları daha genç 30 öğrencinin kaçırılarak kaybolduğu ortaya çıkmıştır. Iguala Katliamı aydınlatılmadan, yine Guerrero Eyaleti'ndeki Chilapa'da, tahminlere göre 13'ten fazla vatandaş, silahlı kişiler tarafından güpegündüz kaçırılmıştır. Savcı Murillo Karam'ın, muhtemelen kendisinden başka kimsenin inanmadığı Iguala Katliamı'na dair tarihî gerçeği açıkladığı toplantının sonunda kayıtsızca ifade ettiği "yorgunluk" Meksika devletinin tamamına ve tüm kurumlarına sirayet etmiş görünmektedir.

KAYNAKÇA

ALCOCER V., J. (1997), "Inseguridad Pública", *Proceso*, Eylül, S. 28, ss. 49-51.

ASTORGA, L. (2003), "México, Colombia y las drogas ilegales: variaciones sobre un mismo tema", (içinde) Ramírez, M. C. (Ed.) *Análisis histórico del narcotráfico en Colombia*, Bogotá: Museo Nacional de Colombia, ss. 40-64.

- BALTA, E. (2015), "Üçüncü Dünya Savaşı Değil, Yeni Bir Savaş!", *Birikim*. <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/7314/ucuncu-dunya-savasi-degil-yeni-bir-savas#.VzPafmLTIU>, (12.02.2017).
- BAYLEY, D. H. (1985), *Patterns of Policing*, New Brunswick: Rutgers University Press.
- BBC (2014a), *Missing Mexico students: Iguala mayor 'ordered attack'*, (23.10.2014), <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-29732720>, (2.7.2017).
- BBC (2014b), *Missing Mexico students: Guerrero state governor to resign*, (24.10.2014), <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-29751680>, (12.7.2017).
- BBC (2014c), *Peña Nieto ordena aclarar desaparición de estudiantes en Iguala, Guerrero*, (6.10.2014), http://www.bbc.com/mundo/ultimas_noticias/2014/10/141006_ultnot_pena_nieto_ayotzinapa_estudiantes_an, (4.7.2017).
- BBC (2014d), *Mexico missing students: 'No impunity' vows Pena Nieto*, (7.10.2014), <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-29515556>, (6.7.2017).
- BBC (2014e), *Fiscalía mexicana confirma que restos son de uno de los 43 estudiantes de Ayotzinapa*, (7.12.2014), http://www.bbc.com/mundo/ultimas_noticias/2014/12/141207_ultnot_mexico_fiscalia_confirma_hallazgo_alexander_mora_az, (9.7.2017).
- BBC (2015), *México: matan a Miguel Ángel Jiménez Blanco, el activista que lideró la búsqueda de los 43 estudiantes de Iguala*, (9.7.2015), http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/08/150809_mexico_activista_muerto_guerrero_bd 2015, (12.7.2017).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği [OHCHR], *Mexico faces crucial test in the investigation of the deaths and enforced disappearances of students in Guerrero*, (10.10.2014), <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15155&LangID=E>, (8.7.2017).
- CNN (2014), *Detenido el líder máximo de 'Guerreros Unidos'*, (18.10.2014), <http://cnnespanol.cnn.com/2014/10/18/detenido-el-lider-maximo-de-guerreros-unidos/>, (7.7.2017).
- CNN (2015), *Jhosivani Guerrero de la Cruz: el guerrero oculto de Ayotzinapa*, (28.9.2015), <http://cnnespanol.cnn.com/2015/09/28/jhosivani-guerrero-de-la-cruz-el-guerrero-oculto-de-ayotzinapa/#0>, (8.7.2017).
- CRUZ, J. M. (2011), "Criminal Violence and Democratization in Central America: The Survival of the Violent State", *Latin American Politics and Society*, S. 4, s. 1-33.
- DAVIS, D. E. (2003), "Law Enforcement in Mexico City: not Yet Under Control", *Crime, Disorder and Policing*. S. 37, s. 17-24.
- DAVIS, D. E. (2006), "Undermining the Rule of Law: Democratization and the Dark Side of Police Reform in Mexico", *Latin American Politics and Society*. S. 48, s. 55-86.
- EL UNIVERSAL (2014a), *Guerrero, plagado de fosas del crimen*, (26.10.2014), <http://archivo.eluniversal.com.mx/nacion-mexico/2014/guerrero-plagado-de-fosas-del-crimen-1049137.html#cuerpos261014>, (29.6.2017).
- EL UNIVERSAL (2014b), *Indagan si restos en fosas clandestinas son de alumnos*, (5.10.2014), <http://archivo.eluniversal.com.mx/estados/2014/hallan-en-iguala-fosas-clandestinas-indagan-si-restos-son-de-alumnos-1043538.html>, (3.7.2017).
- EL UNIVERSAL (2014c), *Guerrero: queman Palacio de Gobierno*, (14.10.2014), <http://archivo.eluniversal.com.mx/nacion-mexico/2014/guerrero-queman-palacio-de-gobierno-1045855.html>, (9.7.2017).
- EL UNIVERSAL (2014d), *Cuatro horas en la guardia de 'Guerreros Unidos'*, (16.12.2014), <http://archivo.eluniversal.com.mx/nacion-mexico/2014/impreso/cuatro-horas-221263.html>, (15.7.2017).
- EL UNIVERSAL (2015), *Cilapa: PF y PGR indagan caso de 16 desaparecidos*, (21.5.2015), <http://archivo.eluniversal.com.mx/estados/2015/impreso/chilapa-pf-y-pgr-indagan-caso-de-16-desaparecidos-99020.html>, (19.7.2017).
- EL UNIVERSAL (2016), *Hay evolución en salud de Aldo Gutiérrez*, (9.8.2016), <http://www.eluniversal.com.mx/articulo/nacion/sociedad/2016/08/9/hay-evolucion-en-salud-de-aldo-gutierrez>, (8.7.2017).
- ERGUT, F. (2012), *Modern Deolet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Dinamiğin Diyalektiği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERICSON, R. ve HAGGERTY K. (1996), *Policing the Risk Society*, Toronto: University of Toronto Press.
- EXCELSIOR (2014), *El líder de Guerreros Unidos se suicidó al verse rodeado por policías*, (15.10.2014), <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2014/10/15/986871>, (2.7.2017).
- EXCELSIOR (2016), *Normalista Julio César Mondragón murió por tortura y no por disparo: CNDH*, (7.12.2016), <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2016/07/12/1104266>, (2.7.2017).
- GARCÍA, A. (2013), "Factorías del crimen: México y Colombia, oleadas operistencia de la violencia", *Sociología Histórica*, S. 2, s. 355-380.
- GÖKÇE, G. ve GÖKÇE, O. (2015), "Devlet Kapasitesi: Kavramın Kuramsal Çerçevesi, Bileşenleri ve Türkiye'nin Görünümü", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.2, s. 1-34.
- GUZIK, K. (2013), "Security a la Mexicana: on the particularities of security governance in Mexico's War on Crime", *Theory and Society*, S. 2, s. 161-187.
- ISACSON, A. (2013), "A Never-Ending Mission: Soldiers as Police in Mexico", *Insight Crime*. <http://www.insightcrime.org/news-analysis/a-never-ending-mission-soldiers-as-police-in-mexico>, (9.7.2017).
- ISLA, A. (2014), "Noticias sobre el crimen organizado y el Estado en la Argentina", (içinde) Míguez, D. vd. (Ed.) *Estado y Crimen Organizado en América Latina*, Buenos Aires: Libros de la Auracaria, s. 121-141.
- KYLE, C. (2015), "Violence and Insecurity in Guerrero: Building Resilient Communities in Mexico: Civic Responses to Crime and Violence". *Briefing Paper Series*. <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Violence%20and%20Insecurity%20in%20Guerrero.pdf>, (11.7.2017).
- LLANA, S. M. (2008), "As Mexico's Drug-War Rages, Military Takes Over for Police", *The Christian Science Monitor*, <https://www.csmonitor.com/World/Americas/2008/1205/p01s03-woam.html>, (11.7.2017).
- LUNA, J. P. ve MAURERIA, S. T. (2014), *State Capacity and Democratic Governance in Latin America: A Survey Data Based Approach to Measurement and Assessment*. Americas Barometer Insights.
- MERINO, J. (2011), "Nexos: Army's Presence Equals More Homicides in Mexico?", *Insight Crime*, <http://www.insightcrime.org/news-analysis/nexos-armys-presence-equals-more-homicides-in-mexico-revisited>, (9.7.2017)
- MANN, M. (2012), *The Sources of Social Power, Volume II, The Rise of Classes and Nation States, 1760-1914*, New York: Cambridge University Press.

- MANNING, P. K. (1977), *Police Work: The Social Organization of Policing*, Cambridge MA: MIT Press.
- MIGDAL, J. S. (2001), *State in Society: Studying How States and Societies Transform and Constitute One Another*, Cambridge UK: Cambridge University Press.
- NOTIMÉRICA (2014a), *El gobernador de Guerrero, tras la desaparición de los estudiantes: 'Nunca me he manchado de sangre'*, (7.11.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-gobernador-guerrero-desaparicion-estudiantes-nunca-me-he-manchado-sangre-20141007034507.html>, (8.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014b), *La SEDENA desarma a la Policía de Iguala tras las desapariciones de estudiantes*, (7.10.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-sedena-desarma-policia-iguala-desapariciones-estudiantes-20141007010857.html>, (7.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014c), *Una manifestación masiva reclama justicia para los estudiantes asesinados en Iguala*, (9.11.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-manifestacion-masiva-reclama-justicia-estudiantes-asesinados-iguala-20141009045843.html>, (6.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014d), *La Policía Federal toma 13 municipios ante los presuntos lazos entre agents municipales y crimen organizado*, (20.10.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-policia-federal-toma-13-municipios-presuntos-lazos-agentes-municipales-crimen-organizado-20141020064102.html>, (6.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014e), *La ONU asegura que el Gobierno mexicano falló en la aplicación de los protocolos para buscar a los normalistas*, (22.10.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-onu-asegura-gobierno-mexicano-fallo-aplicacion-protocolos-buscar-normalistas-20141021131827.html>, (5.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014f), *Algunos detenidos confiesan haber matado a los 'normalistas' de Iguala*, (8.11.2014), <http://www.notimerica.com/sociedad/noticia-mexico-algunos-detenido-confiesan-haber-matado-normalistas-iguala-20141107231042.html>, (8.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014g), *#YaMeCanse, la lucha de México en las redes sociales*, (13.12.2014), <http://www.notimerica.com/sociedad/noticia-yamecanse-lucha-mexico-redes-sociales-20141213192005.html>, 7.7.2017.
- NOTIMÉRICA (2014h), *Forenses argentinos: 'Los restos hallados no son de los normalistas'*, (12.11.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-mexico-forenses-argentinos-dicen-restos-hallados-fosas-iguala-no-son-43-normalistas-20141112015249.html>, 7.7.2017.
- NOTIMÉRICA (2014i), *Peña Nieto lanza un decálogo contra el crimen organizado*, (27.11.2014), <http://www.notimerica.com/politica/noticia-ampl-mexico-pena-nieto-lanza-decalogo-contra-crimen-organizado-porque-despues-iguala-mexico-debe-cambiar-20141127213041.html>, (5.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014j), *Científicos mexicanos consideran 'fantasiosa' la versión de la PGR sobre el caso Iguala*, (12.12.2014), <http://www.notimerica.com/sociedad/noticia-cientificos-mexicanos-consideran-fantasia-version-pgr-caso-iguala-20141212141709.html>, (15.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2014k), *Madre mexicana denuncia desaparición de 30 estudiantes en Cocula*, (27.11.2014), <http://www.notimerica.com/sociedad/noticia-madre-mexicana-denuncia-desaparicion-30-estudiantes-cocula-20141127082025.html>, (18.7.2017).
- NOTIMÉRICA (2016), *Cronología del caso Ayotzinapa: desaparición de 43 estudiantes 'normalistas' en Iguala*, (27.4.2016), <http://www.notimerica.com/sociedad/noticia-cronologia-caso-iguala-mas-mes-despues-desconoce-paradero-normalistas-20141104201137.html>, (29.6.2017).
- O'NEIL, S (2009), "The Real War in Mexico: How Democracy Can Defeat the Drug Cartels", *Foreign Affairs*. S. 4, s. 63-77.
- SOIFER, H. (2012), "Measuring State Capacity in Contemporary Latin America", *Revista de Ciencia Política*, S. 3, s. 585-598.
- RAWLINGS, P. (2002), *Policing: A Short History*, Devon: Willian Publishing (Policing and Society Series).
- TILLY, C. (1992), *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1992*. Oxford UK: Blackwell.
- VICE NEWS (2014a), *Mexico City Police Arrested Random Bystanders While the National Palace Door Burned*, (11.11.2014), <https://news.vice.com/article/mexico-city-police-arrested-random-bystanders-while-the-national-palace-door-burned>, (4.7.2017).
- VICE NEWS (2014b), *There Are More than 43 Missing People in Guerrero and Mexico's Military May Have a Role*, (19.11.2014), <https://news.vice.com/article/there-are-more-than-43-missing-people-in-guerrero-and-mexicos-military-may-have-a-role>, (6.7.2017).
- VICE NEWS (2014c), *Parents of Missing Students Frustrated and Disappointed After Meeting Mexico's President*, (4.11.2014), <https://news.vice.com/article/parents-of-missing-students-frustrated-and-disappointed-after-meeting-mexicos-president>, (7.7.2017).
- VICE NEWS (2014d), *Officials Say the 43 Students Missing In Mexico Were Incinerated*, (8.11.2014), <https://news.vice.com/article/officials-say-the-43-students-missing-in-mexico-were-incinerated>, (5.7.2017).
- VICE NEWS (2014e), *Plainclothes Police Officers Are Rioting in Mexico City Protests, Videos Show*, (3.12.2014), <https://news.vice.com/article/plainclothes-police-officers-are-rioting-in-mexico-city-protests-videos-show>, (10.7.2017).
- VICE NEWS (2014f), *Argentine Investigators Cast Doubt on Mexico's Claim Over Student Remains*, (8.12.2014), <https://news.vice.com/article/argentine-investigators-cast-doubt-on-mexicos-claim-over-student-remains>, (9.7.2017).
- VICE NEWS (2015), *Mexico Is Stonewalling Attempts to Interview Soldiers in Case of the Missing 43, Panel Says*, (1.7.2015), <https://news.vice.com/article/mexico-is-stonewalling-attempts-to-interview-soldiers-in-case-of-the-missing-43-panel-says>, (2.7.2017).
- VOM HAU, M. (2014), "New Perspectives on Violence and State Power in Latin America", *Latin American Politics and Society*. S. 4, s. 159-167.
- WEBER, M. (1947), *The Theory of Social and Economic Organizations*. (Çev. A. M. Handerson ve T. Parson), New York: Bedminster Press.
- WEBER, M. (1968). *Economy and Society, Volumes I, II, III*. (Çev. A. M. Handerson ve T. Parson), New York: Bedminster Press.
- WOODY, C. (2016a), "Mexico's Drug Cartels have Turned a Touristic Mecca into Guerrero's Iraq", *Business Insider*. <http://www.businessinsider.com/acapulco-growing-violence-as-cartels-battle-2016-6>, (5.7.2017).
- WOODY, C. (2016b), "The Discoveries are Terrible' One of Mexico's Most Violent States is Seeing the Effects of Narco Fighting", *Business Insider*. <http://www.businessinsider.com/mexico-drug-cartel-violence-in-guerrero-2016-11>, (9.7.2017).
- YOUTUBE. *Conferencia de Prensa del Procurador, Jesús Murillo Karam (Ayotzinapa)*, <https://www.youtube.com/watch?v=QNcfdHUiP8c>, (8.7.2017).